

अथ

109

11(A)

109
11(A)

X

शृङ्गारलता

॥ भंगलता ॥

सर्वेश्वरनिवर्दी

पुष्पिता

X

Shringar Lata

श्रीशिवो विजयते तं ॥ १० ॥ अंगारमेतु जमसोरमणिमपकस प्कारनापकमणिः सुरतैरुप्रियं ॥ रत्याः पयो चरपुगं कृतयन्त्रेण
 अंगारिणोपितनुतापितनुमुदयः ॥ १ ॥ सारतारसुचिशारतारतिः शारतारतयति सारतारिणी ॥ सारतारमरुतैत्पसदपा पत्परासे
 अित्तमारतारुत ॥ २ ॥ आतिगनायाः जथमेरुत्थते सप्तभेदकाः ॥ वेवाहरतये शोके आमदेवेन परिताः ॥ ३ ॥ आतिगनेरुमपिम
 दनमगनां स्पर्शो ययुवनमथो नखदंतानं ॥ कानसुधा परसमाचुरकाः प्रियापाथाकारति र्जयति सतपिधासुत्पाय ॥ ४ ॥ सप्त
 सारसंवासायकारत्याः पथरुपथरु ॥ स्वमत्पाहंयुपेमेदासंविद्यमनोमुदे ॥ ५ ॥ जे मस्ते हृदमगाजादे भेदः कारुणाचेः परा
 तामिहितेश्व ॥ ६ ॥ अस्पतेषु सारतारिसारा मोदाचारनापिआतिगनस्य ॥ ६ ॥ पुनः पुनर्भुजो चत्वापक्षोपससिचसणं ॥
 सणं समातिगतिपत्ते जेमातिगनं मतं ॥ ७ ॥ यथा ॥ इषत्सेरमुत्वारयिदमधुनेत्पदं वाप्रापुरीसमिअंधतं कं वाहुत
 तिरेवक्षोमि नक्षसा ॥ जेमातिगनमेतदसिपदिचेत्तामं रुंरंगीदृशः सौत्येस्वर्गगतं तं तानुक्रानयेरत्येकनीयः सत्ये ॥ ८ ॥
 यथावा ॥ पुनः पुनश्चेदुजकोर्पुगेनसंगस्रवक्षस्यवजांनिधाय ॥ सणेक्षणे सत्परिभकेगस्यणं तं तस्वर्गसुखा नुयोगः
 ॥ ९ ॥ जोषिते जेपसिमा जेदर्शदर्शरसादरात् ॥ उत्कामिहितिपत्तातीतस्नेहातिगनं मतं ॥ १० ॥ यथा ॥ शोभंभामजंयु
 जेनक्रुठिनावाद्यायवक्षोरुतोपिषिजातकृपहृरी परतनुश्चंजातं जेको वरा ॥ स्नेहातिगनमातनोति हृत्पिरंत्तोत्तं कं
 जेजिपेजेमगास्मेरमुखीसरो जेनवनामोदापमोहायच ॥ ११ ॥ पुष्यमाजात्रुदिनेव जापेतसहभ्रवणैः ॥ सतपास

॥१॥

हितं पत्तये मातिगनमुच्यते ॥ १२ ॥ यथा ॥ महतीमाजापिशाहाप्रियतमनयथासाभुयात्मेवुदिंवा नोसंजापेतहात्रुदिर
 पिचतथातिगनं सचिदध्याः ॥ सतांसगस्यसघः रुतनिजविहितं जेवसीवाचमेतांश्रावशावसत्येतरसिभुजनमणिस्तत
 येकारुतोसः ॥ १३ ॥ यथावा ॥ मदीयातावरतनुरिपंमस्तिआमातिजेवसापोगां हृदपकृतं नोसहतेतिशं ॥ चित्तैरुत्पा
 रसिभुतरुणे संदं विधत्ते देमा जेपे म्दुत्तहृदयः शोमतांगीमिहित्या ॥ १४ ॥ यथावा ॥ मंदं मुपगम्यमिहितोमाचरोमि
 लतिमं जुमरं ॥ जावतेनहिपथासुमभंगोतीतिरेवपरिभयिचेः सा ॥ १५ ॥ गां मुजाभ्यासंगस्रहृदयं स्मरभावतः ॥ उद्वृष
 णमाजं वक्रातिगनमस्ति तत् ॥ १६ ॥ यथा ॥ उद्वृत्तामातस्वपितकचजातं कचघटीपुगेनातं जेमगा दठमुरसिसंवी
 प्रसरसं ॥ मदाधूर्ताचारं वपतेतरसांगनपना दृजा जेपं रुत्तामदपतिचक्रोदं चतनुते ॥ १७ ॥ यथावा ॥ गह्रुभा दठमा क
 लप्यहृदये स्मृते वचं ज्ञानना उद्वृत्तोक्तिरुमाजमाकुले कचं द्विनप्रसूनस्यजे ॥ १८ ॥ संपीष्य कचं द्वयेन सुतं जेमगापिधत्तेत
 रं गाजातिगनमेतदेवहिसुधास्नानं मुधायासुधा ॥ १९ ॥ दृष्टामुदुतनुंवालोपुष्यमाजात्रुकारिणी ॥ शंक्रुपाः ॥ तिग्वतेमं
 क्रुणातिगनं हितत् ॥ २० ॥ यथा ॥ मंदं मुदुत्तराहृपुगतेनावध्यं कं मुदा दर्शं दर्शं मुरोजं कं मुपुगते सो हतोसमं दस्मितं ॥
 शंक्रुत्पहितं स्वभावमदुजां माहापिपजे क्षयतां वाजं अंगपुवेव शोमहमनीः जेवा-समातिगति ॥ २१ ॥ यथावा ॥ क्रुणा
 वरुणातकोपुचामुदुजां परिभ्यशोमं ॥ क्रुणातपसुगिराहृणी कृतपासासकृतं कृतामिव ॥ २२ ॥ मुजाभ्यामुजवा

मूलं कुचौ हृद्य चरेऽचरं ॥ जंघाम्यां जघनं च आभ्रैषे पूर्णो भवेद्विसः ॥ २२ ॥ यथा ॥ जाहुभ्यां जाहुभूतं जघनपरिसरं स्त्रीपत्रं
 धापुगेनाच व्यभ्रमा कुचो स्पृष्टिपरिभ्रतपनचाधरं स्या चरेण ॥ सो ह्यो सो साभितायां विकृशितवदनीभ्रातदेहोभ्रमाभ्रोपि
 दुःकातोस्यभ्रातो रतिरसिभ्रपुवाधन्यत्ताहिगतीत्प ॥ २३ ॥ इति श्रीमन्नेश्वरविवेदिपरिचितायां भ्रं गारततायां प्रथमकुसु
 मं ॥ अथाहिगनस्यानानि ॥ १ ॥ अरभुजं हृदं अम-मुत्पयिषमोरुं हनाहस्यदीनः ॥ एतानि कामशास्त्रे प्रथितात्प्रातिगन
 स्पधामानि ॥ १ ॥ अरभ्रैषस्त्रिधातत्रचर्कितः कामसंमतः ॥ येन संज्ञोपते कांतापिनो दोति प्रमोदः ॥ २ ॥ यथा ॥ तकारविंदासि
 अरविंदमाहिगितं पाणि सरोरुहेण मनोरविंदमिषयां चयस्य मनो जज्ञ-पांमुदमातनोति ॥ ३ ॥ यथा ॥ हेमंभोजमनोर
 मस्वसुदराः पाणे हृद्यहिगनं पाणिभ्यां पिरच्यप्यत्सुत्पमिंदमप्राप्तं मया संजतं ॥ अ-पस्मिन्ननुषिप्रयागवसतेः काश्यानुकां-या
 स्थितेः रुस्यं दंतपसः कृतं परिणतं तन्नेत्रजातीमहे ॥ ४ ॥ यथा ॥ स्मेरास्यां प्रतिवेशिनी रसिताभिनयं तराले स्थितो दृष्टातदि
 चरेण कामकृतपापाणिः समावेशितः ॥ तस्यामंजुलकाणि परुजपरीरंभममोदो ह्येस-मोसंस्पृहोतमो नतेन तुषथानिर्गदतीत्यु
 तं ॥ ५ ॥ द्वितीको यथा ॥ मृदुलमं बुजमजुमनो हं नवलता तहितं अरप ह्येचं ॥ हृदिनिधापसुधा रसशीतलं नपिपुधातपमं कृतके
 सुधा ॥ ६ ॥ तृतीको यथा ॥ आहिगितं हृद्य विंदनेत्रे पुनोति तापं विपतीति कात्ता ॥ नेत्रारविंदं तरसंगतं प्रत्यरविंदं नुनोति च
 तः ॥ ७ ॥ यथाः अरेण व ह्या अरभुजं पुगेन च ॥ अस्तेभुजं पुग्मेतद्गुजाहिगनमीरितं ॥ ८ ॥ यथा ॥ श्री गारं मुची क्षणमहशरी
 र्निष्ठावपि हविमोपाणिभ्यां चरिभ्यपाणिपुगलं जेवाभ्यधीराजिका ॥ गढं गढं मुजीभुजिस्मरं पिस्तारं पंतो स्थितो को जाज्ञे

॥ २ ॥

मया ॥ रंभासंजुतमेवजोपमसुखी जंधापुगे अं चनसंभाकारसुपरकारनपते जैत्रस्य जंधोपीर ॥ २१ ॥ चत्या ॥ तिग्मपदाहसो विधि
 मपंनेत्पाहपंतोवचो रंभासिं गनतत्परात्सुरवतेरव्येषचन्यो जिनः ॥ २२ ॥ संचेमुजोसमावेश्यचिपुक्रुतीपसंचितः ॥ आसिं गनेम
 हात्रेणाजीवासिं गनमीरितं ॥ २३ ॥ यथा ॥ पश्चाद्गगेन कंठस्वचिपुक्रुतिशं स्यापयित्वा मुजाभ्यासं चेत्तन्नापुरः शुचि क्रु
 क्रुतते कतिगो ही च पृथे ॥ अथवा लानेदमेवा अिपसविमदनस्वर्णकारेण कृष्णव्याशो भां पिपते ॥ सिततरनि प्रषेस्वर्णरेत्वेवक्रं
 ता ॥ २४ ॥ त्रेणाहस्तेनचिक्रुतानापापहृदिमोदतः ॥ आसिं गते पचिदसिं गतिं गनमवेहितम् ॥ २५ ॥ यथा ॥ चत्या हस्तपुगेन क
 कृरसिकेनासिं गितादाचि क्रुशो दक्षसिं मोक्तिशानि गतिता येतानि क्रिं चिंदवः ॥ सोभापस्य जग ज्ञेयस्मरपिभोः क्रिं गपशोरा
 शपः शं गारस्पशुचिस्मितीनि क्रिमुगक्रिं वा सुवा शी क्रुताः ॥ २६ ॥ यथा ॥ त्रेणा ॥ कृष्ण करेण जामनपनापाः क्रुशपाशा च्छुसं
 क्रिष्णो कुमुमस्त्रजोपि गतिता पुष्पावती क्रामिना ॥ स्वक्रावेस्मरभूपशासनपरस्वपं वसंतेन क्रिं नोव सिसिपातिता लुपनसां वधे
 वसं शोभते ॥ २७ ॥ ॥ इति श्रीसर्वेश्वरविरचितायां शं गारहतायां द्वितीयां कुसुम ॥ २ ॥ पद्मस्मरति संभं पि ह कृष्णं मर्दनस्य क्रु
 क्रुष्णमिमुदेसम्प कृ ह स्प पूर्व क्रुमेवतत् ॥ १ ॥ क्रुतमर्दनमेवं क्रुमोदमर्दनमेव च ॥ क्रुमहं क्रुतिनस्वपं दीर्घं तस्वदि चं मतं ॥ २ ॥
 निचो ह नीटिका फलु कुटिर्नस्वा चथा तथा ॥ सभयं मर्दनं तत् क्रुतमर्दनमुच्यते ॥ ३ ॥ यथा ॥ जापेत जापेन यथा निचो ह सदीटिका
 यास्तु टिरित्यवेहि ॥ तथा क्रुटिष्य क्रुचमर्दनं तेन अपि रां क्रुहृदये पि चेका ॥ ४ ॥ उक्तेति जाली मधुरा मधुरा क्रुति ल्युतः ॥ मर्दयित्वा क्रु
 यो मर्दनं मया पपरां मुदं ॥ ५ ॥ पुंसं ॥ पावत्सरोद्भवो पाच मोदो त्यतिराप्यते ॥ पिशाशो मनसो वचत स्म तं मोदमर्दनं ॥ ६ ॥ यथा ॥
 आशामोद्भवमापि नासविचिमासो दोद्भवमापशो मोद पात्सुपरहार हति तं तथा क्रुयो मर्दनं ॥ आशपो रसिसाभिताषमतं नुसं

॥ ३ ॥

वर्ष पन्मानसेसौरयं संजनपन्मुदं विस्वयत्नः श्रेयसेस्तु प्रभुः ॥ ७ ॥ गृहीत्वा क्रुचयोर्दं क्रुमहं सुकुमारतां ॥ दृष्ट्वा मर्दनमेतद्धि
 क्रुमहं मर्दनं स्मृतं ॥ ८ ॥ यथा ॥ सो क्रुमार्थं क्रुतितां हतितां गी वीस्पते क्रुचपुगं च नि गृह्य ॥ क्रुमहं तदुक्रुमेव शः सन्नानुमोद
 तद्वामरकां ॥ ९ ॥ क्रुतिनं मर्दयेत्क्रामा दक्षो जौ तावदेव क्रु ॥ पावदुत्क्रुते चेत्तो मर्दनं क्रुतिनं क्रुतिनं ॥ १० ॥ यथा ॥ यथा यथा म
 र्दनमापता स्यापक्षो जपोः सं क्रुतते क्रुटारं ॥ तथा तपो त्क्रुतिनं मानसे यमुवेति मोहं च मुदं चरत्ये ॥ ११ ॥ क्रामा तु सं सं क्रुयो सं सरतां
 स्वस्वमेव यत् ॥ मर्दयेत्परिहासा पस्तस्य मर्दनमेव तत् ॥ १२ ॥ यथा ॥ स्मरानुगं क्रुचिदने स्वमाणा सं क्रुचितो गेतर तापता सं ॥ ये
 जात्यहृतोः क्रुमहापता स्याः स्वस्वपुत्रा मर्दनं प्रतिप्रहासः ॥ १३ ॥ पावद्विहासो भवति संको गश्चे रतेः पुनः ॥ मर्दयेत्तावदेतद्धि मर्द
 ने दीर्घमुच्यते ॥ १४ ॥ यथा ॥ पावद्विहासी च पिशाहपन्नपत्रा पताक्षी रसि क्रुमुकुदः ॥ पावद्वते को गमया मुपात्ता ममर्दता वत्क्रु
 टिनो क्रुचो सः ॥ १५ ॥ अत्र चिचाप्यते ॥ क्रुचं नाम नास्य भेदस्य क्रुटि ल्यमर्दने तर्भावः ॥ नच ह क्षणभेदाद्देद इति वाच्यं ॥ पुता
 दृशभेदस्या क्रिं चि त्क्रुत्वात् ॥ भेदाभावात् ॥ क्रुतिनं मर्दयेदित्यस्य पावद्विहासो भवती त्यस्य वस्तुगत्या भेदाभावात् ॥ क्रुटिनं दी
 र्घयोर्नामांतरभेदपुत्रभेद इति चेत्सत्यं ॥ भेदोस्ति परमेता दृशस्य हे अस्सत्यापतिः ॥ तथा हि ॥ क्रुटिनं त्वं मित्रं ॥ दीर्घं त्वं मि
 त्रं ॥ तस्मिन्नाम क्रुटि ल्यं ॥ निबुद्धं द्रव्यं त्वं मित्रं क्रुटि ल्यं ॥ वेन क्रुत्वा हस्तसंयोगे नो गे पीडा जापते तन्नाम क्रुटि ल्यं ॥ संभवति वासरति
 प्रकारे तत्संभवः ॥ तस्मात्क्रुटि ल्यं तस्मादात् ॥ दीर्घं त्वं च पिचारितं सत्परिमाणत्वं ॥ परिमाणस्य तु गुणत्वं भवितुं योग्यं ॥ तदुक्तं
 अनुमददीर्घं क्रुस्वयेति ॥ तदीर्घं त्वं हस्तद्वयं यचतुः पंचशते स हस्तसंख्या परिमाणत्वं ॥ तस्य मर्दने आत्पंता वोगित्या दभा
 या दूरसत्याध ॥ तस्मात्क्रुटि ल्यं स्यात्क्रियायामेवां तर्भावात् ॥ दीर्घं त्वं तु गे च्यं तर्भावात् ॥ संभवति मर्दनं क्रुटि ल्यं क्रुटिना ॥ ननु दी
 र्घेति पुक्तं मुत्पश्याम इति ॥ वस्तुतस्तु पचयेवं तथापि दीर्घं मर्दनं मोप संभवति ॥ तथा हि ॥ क्रुपते शं सिनी हस्तिनी प्रापाणा

योषितामतिरुदितवरांगतपासधोद्रासंभवादिनामिपुरुषाः स्वकीयभावधारणसमायोगधारणप्राणापानादिक्रियादि
 त्रिदिवसपर्यन्तं गच्छत्येवतासां कामादिभिर्वस्तुत्वाद्यतदन्तरमाभ्यन्तरसुरतेन प्राचयन्ति ॥ तदुक्तं श्रीकृशास्त्रे ॥ प्राणापानरतायो
 गधारणोत्पुणानराः ॥ तत्र संस्तभ्यस्वभावं प्राचयन्ति वहाभ्यमितिदिशु ॥ इति श्रीत्रिवेदिसर्वेश्वरविरचितायां भंगार
 सतापां तृतीयां कुसुमं ॥ कुचक्रवोचक्रांगुतिपह्लेकोरुचिपुक्रास्यभगं सपदादपः ॥ दशरुचैः कथिताः सहासपाजनमु
 देहितमर्दनभूमपः ॥ १ ॥ मिहित्वारतिहेतोर्वैकराभ्योमोददापिनो ॥ कुचावामर्धते गच्छतत्तुचोन्मर्दतस्मृते ॥ २ ॥ पथा ॥ च
 तोश्यामपुरेयोमहेशसदृशा बुधैर्मनोहारिणौ वाहेत्युच्यंते दुकोचगुणनाहारेण पुत्रोसदा ॥ कथित्येन पुत्रोऽरेण कृदितं सने
 दपित्वा मुपायेतः संमदमेतिमोहमपते प्राप्नोति नित्यं महं ॥ ३ ॥ पथा ॥ उद्धतो गुणनास्वजापिकृदितो तुंगो महेशक्रियास्य
 र्धमातनुतोऽसितास्य हृदितो कृदित्यमाप्तोचयो ॥ राजाहं कुचयोस्तयोः समुचितं ते अंशुक्राद्यन्तयोः रूत्यामर्दनमुन्नतं दृढं
 रादानेन कुचोऽयं ॥ ४ ॥ इति ज्ञेयप्रकाशेन गृहीत्यांगमुत्तमं ॥ मर्धते काणोसम्पूरुतत्तुचो हस्यमर्दनं ॥ ५ ॥ पथा ॥ प्राहेपां शोः
 परमसुहृदोत्तुचो हस्यो मनास्याः कीर्तिः स्वर्धतनुत इव सत्पूणं च ज्ञाननेपत् ॥ ज्ञात्यैवैव परमसुहृदः पञ्च वंशो भवे पञ्चस्योपमि
 चं कृतपतिक्रमोर्दनां वैरभावात् ॥ ६ ॥ पथा ॥ निशेशमिचंतवगं पुष्पेसरो जमिचं चक्रुर्मदीपः ॥ कृपेन रूत्या दृढमर्दना
 येतयोः प्रमोदं विदधातु वाहे ॥ ७ ॥ मनो जवशतः प्रेमिणरस रूपसुधासुते ॥ अंगुलीमर्धतेऽगुल्यामर्दनं तत्र च स्वते ॥ ८ ॥
 पथा ॥ अंगुल्यां विनिवेशयामि हृदितो मुद्रा चथा माकुरुत्वं शंक्रां विदयेन किंचिदपरं मुष्पे प्रहो म्येतिता ॥ मुद्रावेशमिषेण सं
 जुहोतमो मापी इव नंगुही मंगुह्यारसि श्रीरते रपिसुत्वं प्रापाचि अं प्रापशः ॥ ९ ॥ अंक्रासने निवेशयानुभवापरति क्रामयोः ॥ म
 ॥ ६ ॥ इति जघनस्थाथ जघामर्दनमुच्यते ॥ १० ॥ पथा ॥ अंक्रे निवेशय सुरतीनुभवापजं धामामर्दपन्मदुतमं जितहेमं ॥

॥४॥

प्रियापानपनदं दं पितासेन क्रपो हपोः ॥ निधा फाहिं गते तद्विनेत्राहिं गनमुच्यते ॥ १० ॥ पथा ॥ नेत्रां भोजमिदं मनोजशरव
 चत्मेक्रवो हस्यते संतर्जने सुखपत्पजस्यममहं पत्तुऽजे हंत तस्मितं ॥ ताने तत्र सरो जे चारुवदने सरीक्ष्यते दुर्प्येण मन्येनिस्स
 तप्रथमद्विषपक्रुः अंगारतारः क्रिमु ॥ ११ ॥ पथा ॥ मत्क्रपो हृदिते क्षणात्स्थं दृष्टे हंसुमुष्पिपत्तुचो हयोः ॥ तानमेतद
 मलं क्रमुष्पिमेनिः सतोऽचिदुतोरसः परः ॥ १२ ॥ कामाङ्गु गहे चत्या कामाङ्गत क्रामिनी ॥ आहिं गतिमुपापते दं आहिं गनमुच्य
 ते ॥ १३ ॥ पथा ॥ कामाङ्गु हतां निवेश्य हृदितो अंटे स कामां प्रियां कामां अं विनिधापयाणि क्रमहेनेनेन वक्षोरुहं ॥ चत्यासुधगते
 नमोदकृदितं दक्षेण दक्षः सुखे कांची जस्यमयापकांचनमपी कांची स्थशान्यागिना ॥ १४ ॥ विमुत्थामेव कामांती कृद्वे हस्तो निवेश्ये
 चत्या कुचोसमाहिं गे द्विमुत्थाहिं गने मते ॥ १५ ॥ पथा ॥ पश्चादेत्यनिगूढपादमेवता दोर्म हसार्गे निजो काली प्राणसमो निवेश्य
 ससुत्वां संश्लिष्य पृष्टे दृष्टं ॥ चत्या गच्छमुरो जशं पुमनिशं वैमुत्पमात्तादितो व्याशामापमहेशसंमुत्पमपीमित्यदुतं दृश्यते ॥ १६ ॥
 पथा ॥ दोर्म हसार्गेण क्रुो निवेश्य पृष्टे स माहिं पक्रुयो गृहीत्या ॥ वैसुरय्य भावेपि सरोरुहाक्ष्याः सांमुत्पमोदं समयापशं भोः ॥ १७ ॥
 उतेजा नुरसि जे मणा चत्या पश्य दृग् च हं ॥ निजां क्रगाया आश्लेषे संमुत्थाहिं गने स्मृतं ॥ १८ ॥ पथा ॥ वक्षो हतो वससि सं क्रुह
 प्यपश्य दृग् जे रदनदुदं च ॥ मुजो पपी दं विनिवेश्य कांटे स माहिं तिगां सुमुखी मुकुंदः ॥ १९ ॥ पथा ॥ वक्षो वससि सं निधाप
 मुजो रारुष्यतागुहं कामोत्संगतां विआशि वदनामाहिं गपमोदं क्रुतां ॥ तच्छा संकृदितं चने वपुटं क्रैः पीतेपि रूकामते काने
 दाननिवर्तते प्रपतमेचिते विचित्रं महत् ॥ २० ॥ जघा पुष्पे निजे जं धा पुष्पे चत्या रसेन पर ॥ आहिं गते तद्वर्ति जे धाहिं गनमुत्तमं ॥ २१ ॥

ठुदिनायोदीपते शीतहंकरं ॥ तापशांत्यै सकृषितः शीतस्य शोमनीषिभिः ॥ २ ॥ यथा ॥ सरोजशीतसंपाणि तसंहृदिनिवेदिमे ॥ आमसंतपदेना
वस्मान्नेषजमहत् ॥ ३ ॥ पाणिद्वयेन सरसं प्रेम्णा प्रेमा मुखादिभ्यः ॥ स्थितिज्जापशः जोक्तः प्रेमस्य शोमनीषिभिः ॥ ४ ॥ यथा ॥ स्थरीस्य शोमु
खे प्रेम्णा दर्शं दर्शं पुनः पुनः ॥ पुंयं पुंयं तथात्मानं नीराजपतिनापकः ॥ ५ ॥ आम तं आम हां ग्या भ्यं लरस्यरीः क्रियेतये ॥ म्दुस्य शः सकृषि
तः सरसं आम वेदिभिः ॥ ६ ॥ यथा ॥ म्दुहं पाणि कम हं म्दुस्य ह्यमनोहर ॥ मुतासि चो निमना स्मिप्रिये क्रिमि व क्रुष्यतां ॥ ७ ॥ दूनतो
रसिकः प्रेम्णा पश्वो देत्यपुरा विजा ॥ स्थरी कृषी त्दुस्य शः कृषितः आम वेदिभिः ॥ ८ ॥ यथा ॥ तस्याः पाणि पुगे नेत्यपश्या न्नेत्रस्य
मीतप्रत् ॥ आपामे प्रसृति म्का त लेत्रयो मी वप निव ॥ ९ ॥ नीवी प्रिमो चने जाते चाम् वत्या वमा चने ॥ सतः स्तयाः स्त्रियः सो वं वस्य
स्थरी मतो पु येः ॥ १० ॥ यथा कृष्यापि ॥ दहि मत्तं दुं रा च परिधान निगहित ॥ इति श्री सपनीरी तस्याः कृषी मुदे स्तुनः ॥ ११ ॥ शप
येन मुता पत्रा मरीत्या नाथ कर्मणा ॥ स्थरीः क्रियेत स स्थरीः क्रिया स्थरी मतो पु येः ॥ १२ ॥ यथा ॥ ग्दुहाण मोक्ति क्री मा कामित्युत्ता
चतुरोगते ॥ तन्निवेश क्रिया देशा कुचो पस्थरी सुंदरो ॥ १३ ॥ यथा च ॥ म्दुस्य ॥ तंगो वस्य हने तन्नि चमे पदि नम न्यसे ॥ रोमा ति म्
ति संस्थरी शप यं तर्हि कार ॥ १४ ॥ स्नेहेन सरसं स्थरी पदि स्या इति स चक्रः ॥ रतस्थरी वमुदितः काम तं वमता नुगेः ॥ १५ ॥ यथा ॥ सत्
क्षु सुरते रुद्धं हं रं च स्त नां शुभं ॥ नराधारो कुम शक्र काम ग्या कृती कृता ॥ १६ ॥ यथा च ॥ प्रिये स कामे सुरता व जं धा इका तरा हे सि
पति स्वपाणे ॥ निरी क्ष्य क्रिये च क्रिये च काम क्रिये तदित्या ह्यमत् कृता ॥ १७ ॥ सती वमा कुंचिते जं धमी षड्दित्य क्रिये चित्तरा पता
सं ॥ सतः स्तया दोलिते न्नेना हं मे वं चो वेदिते क्रिये भावं ॥ १८ ॥ पुग्मं ॥ अंग कृषि कृतः स्थरीः कृषितो वं मनो मुदे ॥ इत्थामे देन मय
ति क्रिया आमन सा जसं ॥ १९ ॥ यथा ॥ अज्ञानान्नि व देह स्या कृष्या जं भोत्तरं प्रियः ॥ स्थु क्रिया चाम् न्ने चो च कामा सम मथं ॥ २० ॥
॥ इति श्री विवेदि सर्वेश्वर पिर चिता कां भंगार हता कां चं चं मुमुं फर्कं ॥ ॥ कृषो पाणि भ्य रसना त्रिं ग मं चं चं चं ॥ स्थरी स्य

॥ ५ ॥

५

नानि कृषिता न्येतानि रसिकैः पुनः ॥ १ ॥ कुरेण कुचयोः स्पर्शः सानेदं रतिहेतवे ॥ कुचस्पर्शः सकृषितः क्रोशशास्त्रिशा रदेः ॥ २ ॥
यथा ॥ यथा यथा पाणि तलेन नाथः कुचो नता ग्याः स्थरी जमो दात् ॥ तथा तथे पमदि रा मता क्षी सं क्रो चितो गी न च क्रार क्रिं ॥ ३ ॥
नवसंगमसा च पाणि स्थरी भये घदि ॥ कुरस्य शो वमुदितः काम तं व प्रिशा रदेः ॥ ४ ॥ यथा ॥ प्रिया ह्यो ह्ये क्रम ना पता स्याः पाणे म्द
हीते रसिके न पूना ॥ स्व वं सकृपः सरि व पश्व ओ त पाणि पुनः अं व पति जमो दात् ॥ ५ ॥ जिह्वा यत्र जिह्वा यः स्थरीः स्या काम भा वतः
जिह्वा स्थरी वमुदितः काम वेदि मिरा दात् ॥ ६ ॥ यथा ॥ स्वा दी प सी ते रसना सुधार ला म्दो रसा र्क सि मुधा न मे व चः ॥ स्थु सती
सा पदि वं मनो ह्यम नो ज मा जी र्ति ज द ग्ये ॥ ७ ॥ की ड ये व क्रु चि घे द्रुः कामे न पि हू ले ॥ कुना वं गे न वा ला वा अंगे स्थरी हिते गि क्रु
॥ ८ ॥ यथा ॥ की ड ये व कु तु के न कामि ना के न चित् क्रु तिते मं ग के न हि ॥ अंग मं उ जे दृशः स्मरा ह म सां ग मे व त नु ते त नु ही नं ॥ ९ ॥ अंगे नो ग
स्थसंस्थरीः काम तं व प्रिशा रदेः ॥ अंगे स्थरीः सकृषितो पत्रो मं ग स मुह मः ॥ १० ॥ यथा ॥ स्थु ते व स्मर सा प के अ ज तु ना क्रि स्त रे व रो मं ग
च वे रा पि ॥ के व न व प्र मो द स ति हे र्ति जे व त न्नी त नुः ॥ स्थु व कु तु के न काम क्रु तिते दे हे न मे सा रं सं मो हं च मनो म दं च म दं च मो द पि
च ते त रं ॥ ११ ॥ ॥ इति श्री विवेदि सर्वेश्वर पिर चिता कां भंगार हता कां चं चं मुमुं फर्कं ॥ ॥ कृषो पाणि भ्य रसना त्रिं ग मं चं चं चं ॥ स्थरी स्य
प्रेम्णा ना दस्य ही ला पा गो प्य स्थ ये वि चान तः ॥ चत्वारः कृषिता मे द्वा पुं व र्थे स्थ म नो मुदे ॥ १ ॥ त्वर वा व च तु प्रे म्णा पुं व नं स्या म्दुस्य च ॥
प्रेम पुं व न मे त दि कृषितं काम कामिभिः ॥ २ ॥ यथा ॥ त्वरित मु व ग तो ह त्पुर स्ता सती व क्रि म पि सु त नु व द्ये त्व द्यु ता पि तु दी र्क ॥ जि त
व च न पि ला स प्पा ज त भुं चिता सा पु त्ति त व रं डे क्रि मे वं व दं ती ॥ ३ ॥ ना दो जा वे त ये ना शु पुं व ने न प्र मो द तः ॥ ना द पुं व न मे त दि वि
पुं वे हृदि ते मुदे ॥ ४ ॥ यथा ॥ रणा ल न कं कं रं रणा रणा प मा नो ह त्त स ल रं अ व त पं मु दा कृ चि र सी त्कृ ति प्रे म सी ॥ अ पुं चि म दि रे र्णा
च क्रि त चा ह चं दान ना पि क्रु ति त शि रो ध रा न कु रु ने ति चा चा मुहः ॥ ५ ॥ व च ती ना पि हा सा प सा व म न्य स्थ भा व तः ॥ पुं व ता ती ज नं प्रे म्णा
ती ना पुं व न मु त्त मं ॥ ६ ॥ यथा ॥ रा स कृ मु व ग तं सा गी द्यु सा वं प्र तो ला स रि व कु ल व स हं वं पू र्त तो ना पि चा पाः ॥ इ प्र म धि ग त रा ग पुं र्ति
॥ कृषु व प स्या म पि म त म मि चा को दर्श तो ध स्त नां ग ॥ ७ ॥ गुरुणा तः स्तया पत्र शं कृषा चा पि पुं व नं ॥ रतः कृषा पि जा वे त

गोप्यं जानीहि चंवनं ॥ ८ ॥ पथा ॥ पुत्रागतं हारिनिरीक्ष्य वातो स्मेराननां तां चक्रितां हातां तां ॥ इतस्ततो वीक्ष्य सशंक्रमेव मुत्कारं चिं
मृदुतं चंवनं ॥ ९ ॥ पुत्रमेव गुर्वादि तस्त्रेण पि चंवनं जायते ॥ १० ॥ इतस्तत प्रतिपादने दंतं दंशपि चि निरूपणे दूरस्थकारे पि वक्ष्यमाणे पि
तक्षणे दंतं दंशमिदं दूरस्थको भुंवनमिदं चंवनं मिदं पि ज्ञेयमिति दिरु ॥ इति श्री विवेकदि सचं श्रवणपिरचिता वा भं गारत्नता वा द्वितीया
स्तव ज्ञेयमं कुसुमं ॥ सुखरुको वरददुदलो च नो गुलि तलाट कुरा दत नादपः ॥ क्रूरशिरश्चि उक्रादप पुत्रभो दशपिधाः क्रि तं चंवनं
नभूमयः ॥ ११ ॥ ज्ञेया मुनेन सुमुप्री क्रिको का मुसुमे भं ॥ चत्वा चंवनं तत्रोक्तं मुसु चंवनं मद्रुतं ॥ २ ॥ पथा ॥ चंवनं चंवनं चरुमुधा मु
खं दु ज्ञेया ज्ञेया मधुग धानु चंवनं ॥ धूर्त्वा ता रो द्रा सिने त्रा रपि दमत्तो जातो मधुपा नपि नैवे ॥ ३ ॥ पथा वा ॥ सुतो पं शय नै सुखे
न दपितो हात्येति चंवनं ना जाते न स्वपत भुं चंवनं न तस्या चि क्रु प्रेमतः ॥ दृष्टा गं द्युगं त ही पम मु ना रो मो चितं चंवनं ही म
ने वरसे न तस्य हृदये हा ना भवत्सस्मितं ॥ ४ ॥ दृष्टा क्रु पो हे पु क्रु र हृदये आ रे धु तं रुचेः ॥ चंवनं पत्रसरसत क्रु पो तस्य चंवनं ॥ ५ ॥
पथा ॥ सही हा मा चंवनं क्रु पो हे पा ही मा नं दशा लो मदि रा यता क्ष्याः ॥ पुत्रा म द्वा ली उ द्वा य तस्य शा ही नम स्या मुसु चंवनं मप्य ॥ ६ ॥
अनुता गेण गा ला वा अ धराम् तमा धुरी ॥ गृह्णते प त्त दुक्तं चा चरु चंवनं मे व हि ॥ ७ ॥ पथा ॥ आ र्कार मु पा र सा र स र स पी त्या ऽ ध
रं त द स स्वा दं स्या द म थो नुरत्नं च व क्रु णा पी य मि धं म धु ॥ क्रि ते न च मि तो नु ते ऽ ध र म पी मा स्वा च पि वी ज्ञो व ही क्रु व सु मा धुरी ति
विषय प ता र त म्य न मे ॥ ८ ॥ पथा वा ॥ मुक्तं पि च फु ले क री ति ज्ञे ता मे त र भु तं स द्ध यः स त्पं सा र स तो च ने न हि मु धा वा यो पु धा नां
क्षचित् ॥ नो चे ते ऽ ध र पि च को र्म धुर यो रा स्या द तो मू क्रु ता जा ता क्रु न सु धा र सा दि क्रु प ने स द्वा व दू क्रु स्य मे ॥ ९ ॥ वी क्ष्य घृ ति तो च न
स्य प्रेम त भुं व नं भवेत् ॥ ने च चंवनं मे त हि ग स्य रत्ना दि द ह तं ॥ १० ॥ पथा ॥ जपा सु म मि गान् वि तं म धु क्रु णा पि चा च र नि री क्ष्य च
नि री क्ष्य स त्त्रा ण य मी क्षणे चंवनतः ॥ नि जै र् न व न क्रु ज्ञे तेः क्रु वि त मा प ता क्षी च शं श शा क्रु न हि स त्र पा प्य ह हं स व री तुं स्मि तं ॥ ११ ॥

॥ ६ ॥

संभाषितो मपि सुखा परतेषु रंभां जंभारिणा प्रिवतमे कृतये न क्रिंचित ॥ ११ ॥ नेत्रानं दप हृचितं कंज सहितं पदा ॥ मर्दनं चि बुद्ध स्या यम
र्दनं क्रुष्यते बुधैः ॥ १२ ॥ पथा ॥ पुत्रा हि स्य त प न जो र क्रु मि व स्मे रान नै चा द णा पु क्तं मे च क्रु पि दु ना मु चि उ क्रु सं म र्द प म् क्रु रः ॥ त त्प शो ह्नी
सितं प्रमो द प व ने ना क्रु पि तो पि मि मे ना त स्य क्रि प मा त नो ति च मु द मो ह पि च त्तै त रा ॥ १३ ॥ आ मा पि मा सु र स तः ज्ञे या मु स्यो ग म र्द नं
क्रुष्यं त र सि क्रुः स म्य क्रि म तः आ म ये भ वं ॥ १४ ॥ पथा ॥ पु क्तं त स्या मृ दु त्त म म हं म र्द पि त्या ऽ न्य दं गं जा तं चि ते ऽ न्य म व द नि शं ब्र ल णो ऽ वे त
मा दं ॥ आ म र्धा गं क्रि मि म द ना नं द सि धो नि म ग्ना ब्र ली दे ता त्तं पु ज्ज नि त त न स स्म र मा दं ॥ १५ ॥ र ति दान म मि प्रे त्य व त्र मा नी प्रि वं क्रु रः
ज्ञे या क्रु रे ण स्त्रे ये च द ते भा रं च म र्द नं ॥ १६ ॥ पथा ॥ द त्वा भा र मु पा र सा र स दृ शः स्त्रे ये क्रु रे ण मि को र त्वा आ र पि का शि वं क्रु ज दृ शो दा ता र
ते र्मा न वा न् ॥ पि श्ते षा ऽ ज्ज नि तं ज हा र वि ष म दुः स्या च्छि भा रं मु पा भा रं सो व रि त्तं च भा र स र से जा त स्त तो नि स हः ॥ १७ ॥ पथा वा ॥ स्त्रे ये न
तां ग्पा रा सि क्रु न द तो मु ज्ज न भा रो र ण क्रु र्शे न ॥ मो द स्य भा रे ण तु नि स हो क्त्वा स्य म नो ज स्य ग ति र्चि चि चा ॥ १८ ॥ पथा वा ॥ स्त्रे च स्य च
न नै ह स्ते ना मां तं हृ दि सं म र्दं ॥ सं मा प प ति वा ला वा ः क्रि मु क्रु को द्र वं प्रि यः ॥ १९ ॥ पा दे न म र्द वे त्वा पो मि पा पाः ज्ञे म र्द वं ॥ त त्पा द म र्द नं
ना स्य रत्ना उ क्तं हि को पि देः ॥ २० ॥ पथा ॥ व श्य त्तं स रि आ म ये भ व मि दं च षो पु ग य दि ग्रा ज्ञा मु स व स नि चिं स्म र सि धो सं वी क्ष्य मं द मु पा
सं म र्द पि ज न स्य वा द क्रु म हं त स्याः श नै रा म्श न्मा दे नै च नि ज्ज न म र्द ति र ति सा नं द म र्द त्प पि ॥ २१ ॥ ओ तु क्रु न र सो म त्तो व त्र ना सो पि म र्द वे त ॥
ना सा म र्द न मे त तु को पि देः क्रुषि तं पु नः ॥ २२ ॥ पथा ॥ ना वी क्रु न व लो क्रि ता नि न ति शो ना सो च नु भू पु गं रु त्या मा न स रा ज हं स म म व वे हं मि
ओ कां स्म रः ॥ गा ट मे ह त ग न वं ज्ञ थ म तः ज्ञे या त्त तो ह मु दे पा तां ता म व चा र्थे सं प्र ति क्रु रे ण म र्द ये ना सि धो ॥ २३ ॥ पथा नं दे न वा ला वा मु खे क्रु
र पु गो न च ॥ आ म र्द वे द सो त्प त्पे त मु षा म र्द नं म तं ॥ २४ ॥ पथा ॥ उ द स्य मु खे वं क्रु जं पि क्रु शि त स्मि ते न तु र्तं च त्त र क्रु नी नि ज्ञे क्ष ण मि ति दं स
शो मि तं ॥ क्रु रे ण च पि म र्द व ग ति त ज्ञे श सं द्वा दि तं मु पा म व धि मा व नो म न सि क्रि तु मो ह ग तः ॥ २५ ॥ इ ति श्री वि वे क दि स चं श्र व ण पि र चि ता वा भं ग
र त ता वा च तु र्थे कु सु मे ॥ ॥ शी त ज्ञे म मृ दु स्य शः द्वा न व स्य क्रि वा र तेः ॥ ज्ञे मा स्य र्श भ व क्रु धि ता अ व स्य र्शः व थ रु व थ रु ॥ १ ॥ आ म त वे

औषधी सद्युक्ता धरापि मुले ताचुं पितौ तृष्णा ॥ पातात्परिहो तथापि न रुचिः कुत्रास्ति ते चं पितुं संतुष्टान् भवंति भूमि
 पतकोमिथ्या न चैतद्वयः ॥ २७ ॥ अत्रुचि चार्थते ॥ कामोधी भूतनेत्रोपि स्नेहात् कामोन्मनोरमे ॥ अश्वत्थपत्रसद्यो चं पितुं स्म
 रं पदिरमित्यादि कामशास्त्रोक्तं च नैव प्राचीनरसिकैर्हीटदेशस्य तरुणपुरुषसंमते चर्कितं परंग-चुं वनमिति प्रतिपादितं पू
 वस्मृतिभिः श्रेष्ठिदपितत्संमत्पनुसारेण नाती वा रुचिः कर्तुं कामो ह्यस्य आरित्येन समाचीनमिव भृंगारसरसी समपगाह
 नमिवात्पंतरसकोमित्येन तथुं वनमपि निवृद्धमुचितमेव प्रतिभाति ॥ श्रुतं हीटीपपुरुषैः क्विपते परंग-चुं वने ॥ नो चैत्रुषमम
 था श्रीहर्षेण परिचिते नैव च आयुनिवृद्धे नैरसिकृशिते मणिना महीपालेन न लेन दमयंती प्रपसख्याः कृतीयाः समसं कृपाचि
 त्प्रणय प्रोपकृतितां दमयंती प्रत्युक्तमेवेदं पद्य ॥ मुरादादभ्यनोभवंतं चं वं चं वमत्तजान् ॥ न प्राप-चुं पितुं पत्र-च-याते धुं वतु
 स्मृतिरिति ॥ अस्य व्याख्या च कृती पंडितशिते मणिना नातापण भदने ॥ तद्यथा ॥ सर्वांग-चुं वनं विधायाप्यत्तौ हं कामशास्त्र
 प्रतिपादितं परंग-चुं वनमपि विधातुं प्र-च-तौ हं ॥ परंतु ह्यज्ञो पराधीनतया भवत्या न तस्य-चुं वनं दत्तमित्यस्य स्मृतिः शार्पेति ॥ त
 दनंतरमेव च परवशात् सर्वमदीपगुह्यमेतस्याः कृतीयाः पुरतः कथ्यते ॥ इवमपि भद्रसखी सर्वाः सखीः प्रति कथयिष्यती
 ति विधा कृतीयाः कर्तुं द्वयं कृतीयां विहितं वती ॥ तत्समवेदनात् सपक्षां निजसखी दूरतो भित्री श्याहोक्ते वती ॥ तदेषो-च्यते ॥ का
 ल्यास्ये मधुर्तसर्वमेतस्या-च-पतेर्मुखात् ॥ त-च-तं वरुं कास्या कमेष्टालिपिनिमापतामित्युक्तदिशानिषेचमुयेनोक्तमपि परा
 ग-चुं वनं तथुं वने विधिं प्रतिपादयति ॥ तत्र श्रुतिरपि प्रमाणं ॥ यत्प्राप्तस्ये वनिषेचः ॥ पथाभोजनापप्राप्तस्ये वमांसस्य निषे
 च इति धर्मशास्त्रकारिभिर्निरूपितं ॥ अत्रातस्य निषेच इव नास्ति ॥ वेपथ्यापतेः ॥ अनपैवरीत्या कृतीयादिचुं वनेपि दोषाभा

॥७॥

स्था

वात्समुचितमेव तथुं वनमपीति नुचीनः पंथा इति दिक् ॥ इति श्रीत्रिवेदिसर्वेश्वरपरिचितायां भृंगारहतायां द्वितीयस्तवक्रे-द्वितीयं कु
 लुमं ॥ अपन विदानं ॥ कामोत्थितभ्यातिशयोक्त्या तथा पुनः ॥ कामोपमर्दकृतपानरपदानं विधायतं ॥ १ ॥ कामोत्थी पर
 सतो न लपदानं पदा भवेत् ॥ कामोत्थितमेतद्धि न लपदानं प्र-च-सते ॥ २ ॥ वस्तुतेस्तु ॥ रोमोद्गमा दीषत्पी प्र-च-आरित कापित्त
 णसंबंधेन कामानं-जनकता वदेदधीभूतं नाप-प्रनापि शोतरजापमानं प्रणय प्रोप-कृतीया विषयितपा सुखोत्थितपा र्वेति क
 रत्पुत्रुष्यपर्वयसिते न लपदानं तत्-च-ह-क्षणां सामान्यतो ज्ञेयं ॥ पथा ॥ न लप-क्षतं वक्षसि संविधापपुयापुवत्या भवति तं जगद् ॥
 क्रिमा कु-नासि क्षतमीक्षमाणं वणी न जातेः क्रिमं हृदि स्थः ॥ ३ ॥ पथा ॥ न लप-क्षते वक्षसि जापमाने कृतवरोधः अर-च-न-च ॥
 ननेति पा प्रभवतीति भाणी क्रिमोचिती पंतवरी-च-पत्याः ॥ ४ ॥ ददासि क्रिमो हृदि त्वमेवं न लप-क्षतं क्रिमवतीति भा-या ॥ अरेण मे सत्य
 हृदि सि-तो-दुःसं-शारपा मास न लप-क्षता-ति ॥ ५ ॥ कामोत्थितशपतो न लपदानं सुखाप-च-ते ॥ कामातिशयपूर्व-च-न लपदानं तदिति त
 ॥ ६ ॥ पथा ॥ मोदं-च-प्रियतमे न लप-क्षता-पि-व-क्षस्य-हे-प्रियतमा-च-रु-च-प्रदेशे ॥ संपूरितापि मरिचैः कृदभिर्ह-वंगैः स्वादी वसी भ
 वति क्रिमव तोरसाहा ॥ ७ ॥ काम-च-को-पुनः सत्या-त-ध-त्वे-द-द-पाणि-जैः ॥ क्षतं क्रियेत तत् कामोपमर्दकमिदं हितं ॥ ८ ॥ पथा ॥ पथा
 पथा वक्षसि संविधते न लप-क्षतं गदमनंगतः ॥ तथा तथा शान्तिमुपैति कामो हतः क्षतं नै-व-ह-शा-म्यति-द्र-ह ॥ ९ ॥ इति श्रीत्रिवेदि
 सर्वेश्वरपरिचितायां भृंगारहतायां द्वितीयस्तवक्रे-द्वितीयं कु
 लुमं ॥ न लप-क्षतं नानि-कथ्यते ॥ त-क्षतं तु पथा-द-क्तं ॥ सामान्य-क्ष-
 णमेव सर्वेषां जो-यं ॥ आनंदो दोषसमर्थस्येव तस्य ता-व-दे-द-कृत-क्ष-ण-यो-मे-न-ले-यो-क्तं-भित्तं ॥ वेपथ्यापते-र्-क-प-गो-र-वा-द-वि-चि-त्-र-त्-या-ध
 सर्व-व-रा-ध-व-को-र्क-स-य-च-ती-ति-त-स्य-ता-व-दे-द-कृत-क्ष-ण-यो-मे-न-ले-यो-क्तं-भित्तं ॥ वेपथ्यापते-र्-क-प-गो-र-वा-द-वि-चि-त्-र-त्-या-ध
 ॥ प्ररुतमनुसरामः ॥ ऊ-च-र-स्ते-व-द-ध-प्र-ज-ध-को-र-भ-को-र-वि ॥ नितं-व-न-ल-प-दा-न-च-व-र्क-तं-व-द-प्र-आ-र-तः ॥ १॥ कु-ने-न

१५

खदानं यथा ॥ वक्षो जपुमे गिरिशस्वरूपे लक्ष्मिणीनि नखद्वयानि ॥ योग्यानि वा हेतुनि ता नि सापे संयोगिनाते प्रतिपादिता
 नि ॥ २ ॥ नैष ये यथा ॥ उद्वर्तयेत्पाहृदये नि पत्ये न तस्य दृष्टि र्थ रते पुते य ॥ विवेकिये रा कुचयो र्त्पो र्द्वै र्द्वै दुती हे र्ग व ह स्ति ते य ॥ ३ ॥
 उरसि नखदानं यथा पंडित राजस्य ॥ ऊच्यते शपुगो तर्मी मश्री ने नखा अं स पुत कृत नु मं दं मं द मा लो क मा ना ॥ विनिहित य दनं मां जी स्प
 शा हो ग रा खे च क्रित न त न तां गी स षो स चो वि ये श ॥ ४ ॥ मा ध स्य यथा ॥ प्रत्ये द ग रिस वि शे षा नि ष त्त मं गे र्क पी स र्के क्ष त न ख क्ष त मु स्ति
 पे ती ॥ प्रा दु र्भ व धु न प यो ध र वा हु म्ना शा तो द री पु व दृ शो क्ष ण मु त्त स रो भू त ॥ ५ ॥ स्त्रिये यथा ॥ नख दान भा र व ह ना दि प व न्ति मा प त
 न्वित तुरं स ह ता ॥ अ प नि स्स हा त द व हे ति प दं नो प सा र्थ अं सु मु रि प सं कृ त वे ॥ ६ ॥ पृथे यथा ॥ पृथे त न्वि न ख क्ष तं त व ह स न्ने दं प्र ती
 मो व पे चं द्रो प ह्नु र्भा र्थ का स म ऊ रो त्पा पे त तः क्षी ण तां ॥ वा त स्त्र य कु च शं भु पृ थ अ कु मि प्रा तो व ना पा ॥ व श न्ने श ख्ये त म सि स्थि तः सु
 त व से त न्पा व शो न्ने क्रि मु ॥ ७ ॥ जं ध यो र्थ यथा ॥ आ हा ने स्म र सिं धु र स्य सु त नो र्जं धा व पे अं च नं शं ड रो म ह ता नि तं व पु ग तं कुं भ व पे
 राज ते ॥ प्र शे ह स्ति प र्क न क्रि न्नु नि हि ता पि श्रां ति भा जी धु वं वा णि यो अ र ज क्ष तां कु श ल ता जं धा म पे स्ते भू ॥ ८ ॥ नि तं व यो र्थ यथा ॥ शु
 द्धं दं मु द स्य ते म ह ति श्रा यो जे न का मा त वे अं ग रं पु ल रो व रे र ति पे ते रा म उ जे तः प जि नः ॥ नि ष्का सा प नि तं व कुं भ पु ग ते सा यो र्ण
 न क्रि ये णा वि ष्का अ र ज क्ष तां कु श ल ता शो भं वि च तै त रं ॥ ९ ॥ इ ति श्री वि वे क र्के द स र्थे श व र वि र चि ता यो अं ग र त ता यो द्वि ती य स्त व ॥ ८ ॥
 अं च तु र्थं कु सु मे ॥ अ थ दं त दानं ॥ मृ दु मे दे न क्रु टि न गु ल प्र क्रु ट मे द तः ॥ सा र्धं अ रु क या दं त दान स्य रू च यः स्मृ ताः ॥ १ ॥ अ हा त न द श
 नं च दं त दं शो भ ये त नो ॥ मृ दु दं त दानं त द्वा र्ति तं पि पु धे र्मु दे ॥ २ ॥ यथा ॥ गृ हा ति पिं व त द श च र मा प ता र्था दं ते न क्रि तु मृ दु ता म
 ॥ व लो म श्रां तः ॥ दं शं द दानि न दृ ट क्ष त भी त चि त्तैः स्वा दान सं भ व ति व स्तु न खे डि तं स त ॥ २ ॥ आ मो त्मा दे न क्रु टि नं दं ते

चि

अंगुली चूंयते फ्रातिशयस्मरभापतः ॥ अंगुली चूंयने तनु जानीहि स्मरसंमतं ॥ १२ ॥ यथा ॥ मधुरसमधुतांगुली तवेयं तरुणिमया
 परिवृषिता विधते ॥ अमृतरसनिधिते सुदंशो हृदिते रसाहिसुमाधुरीपिनोद ॥ १३ ॥ यथा ॥ सुधाभूमौ ज्ञाता क्रन क्रततिश्री
 स्वधुसुधया भवेति तां हृषी पदि भुवति तस्यो पुन रपि ॥ असंते सा आ द्रा म द न र स पू णी ॥ ध र ग ती गु ह्नी सा म्प भु क्ता न भ ज तु त द्वा
 भजतुया ॥ १४ ॥ विशाहं भाहं माहो म मृदुनं चार्धं चंद्रपत्र ॥ स्नेहेन चूंयते तद्विभाहं चूंयने मुच्यते ॥ १५ ॥ यथा ॥ आहं विशाहं प
 रि चूं य ना हं व भू व च्छु तु मु द मि प तां ॥ क्रि तु प्रि या हं पि त क्रु ट ना हं भा ले पि शा हं क्रु ट पा च आ र ॥ १६ ॥ दृ ष्ट्वा क्रु ट ते हं मं जु प्र भा ह मि
 व सा द रं ॥ चूं य ते तं क्रु ट ते चूं य ने स्म र व र्ध नं ॥ १७ ॥ यथा ॥ बाहे पा व क्रु पिं दु पिः क्रु ट ते ते चि चि तं मं जु वं र त्तो हं परि चूं य चारु सु
 च पा ॥ पू वं रू तं द्वि त्त ॥ चं द्रा आ र मु द र सा र म म हं हे पे ग री नो हृ तं दे वा त्प्रा त्त मं प ज ती हि नि प तं भो क्तुं न ये यो त्से हे ॥ १८ ॥ क्रु टे ण
 गृ ह्य च क्रु रं म धु रं चूं य ते य द ॥ क्रु रं चूं य ने ते तु ज्ञा नी हि स्म र सं म तं ॥ १९ ॥ यथा ॥ क्रु टे ण सं गृ ह्य क्रु र वि दं नि ये श्य च स्त्री व मु र्वा र विं
 द ॥ सु धा प्र या हं व सु धा हं को च ज हा र त्स्त्री च व भा र त च ॥ २० ॥ व क्ष स्या धा प त रू णी प्रे मो त्क रित मा न सो ॥ शि र भुं व न मे त च धुं य
 ते स क्रु चं शि रः ॥ २१ ॥ यथा ॥ रा ह्म स्त मि ग मि वी र्थ चि क्रु र या जी त शि रो श्रां ति मा न्ना लो पा मु ख चं द पा न क्रु टे ण पा शु प्र मो द क्रु
 तः ॥ ज्ञा से त स्य पि हा तु मि धु र वि स्ती का ध रे ण प्र भा चारे णो त्प सु द र्श ने न सु त नो र्म र्वा न मा चूं य ति ॥ २२ ॥ अ द्रु तं व स्तु पि ज्ञा प
 चि पु र्कं चूं य ते प दि ॥ क्रु र्णा स्मि ते ना हं ज्ञा ने चि पु र्कं चूं य ने ॥ २३ ॥ यथा ॥ द्रु शी त ता रू क्त प्र ता तु आ र मा चूं य ना ले चि पु र्कं चूं य ती पं
 म नो मि ति दो मु द मे त्प मे ॥ पे सं तो ष तो चै व वि रा म मे ति ॥ २४ ॥ आ मा त्स्ने हे न सु त नोः प्र त्ये ग परि चूं य ने ॥ अं ग चूं य ने ते त्पि क्रु षि ते
 वि पु च म जैः ॥ २५ ॥ यथा ॥ सु त तु क्रु लि त चे ताः क्रो पि ने ता व री पा न त तु ह ति त दे ह स्त स्त्री पा त्पि मि धुः ॥ अ च र मु ख क्रु को हं हं ह
 ॥ ह स्ता दि अं स्म र च न मि व चूं य न तुं ह ती व प्रि पा पाः ॥ २६ ॥ यथा ॥ आ म स्या त्त च नं मु खं म म ध तं गं डै प्र या लो प

स्येत् क्रतुणा दंतदंशनं ॥ १८ ॥ यथा ॥ गोरंगि गोरौ मृदुलौ क्रफौ लो दंतेन दष्टो तवपीडितो हि ॥ अत्रिष्य तस्त मृदु दंतानैः प्रियेण
 दष्टा विवरक्ततासौ ॥ १९ ॥ इत्युत्तरं दंतवती चंवनमपि क्रवाप्यनि की चका पुत्ता कामस्यपि चैः सजाशाहित सणये भवतया क्रवा
 पित्रिपका क्रिपमाणं मित्रं चंवनमित्री चरमाणे वस्तुतस्तको दर्शनेन दंतदशिता चरपीडयेव व्याकुलितुमापि यत्रिका मा नो संपुंश्च
 लोमि श्रीपरस्त्री निष्ठाति चतुरे रसिने रीविल्लपुहयेः कामनिष्ठातैः साहित्यसुधा सरसी समपगा हने पिमनी भूतमतिभिः सहद्वे
 र्क ज्ञापते दंतदंशः क्रिपतेः नुभूवते चंवनमित्री ॥ तथा ॥ जारेणा दृगतेन पश्य मु क्रवा कारं पिधा फान नं पश्चात्स्या चरप हतं
 च दशने रापि च्यतत्समुत्पे ॥ दृष्टा स्याद्दृगता सते जनपना दष्टा चरेव जिवा सी आरं तनुते स्मितं च चक्रितं व्या चूप हस्तो शिरः ॥ २० ॥
 इति श्रीचिदंबरेश्वरचरिता कां भंगारत्नता कां द्वितीयां पस्तपत्रे चंवनं क्रुमुं ॥ अथ दंतदानस्थानानि निरूप्यते ॥ अपरोपक
 वातो च क्रमो भुजमूलं ॥ पंडितैः कृषिता पुता दंतदानस्थानमपः ॥ १ ॥ कामो ह्यो स क्रत्येन नातिपीडा जनक्रमोदा मि चंवनं
 नद्येदकी भूतरोमां चादिपि कारकारं क्रत्यं दंतदंशदानत्वं ॥ एदना चरसे को गित्ये सता निपिरी षणं देवमिति ॥ तथा चरदंतदंशदा
 नं यथा ॥ अथ दंशमवेक्ष्य सुदपणे न कुरु कोपमवे मपि मत्कते ॥ सुमुखि चंवनता हि शुक्रा पसा क्रु दशते कुलमेत्यपि क्रुप्यति ॥ २ ॥
 कोलेपथा ॥ रदेः क्रुको ह्यो दृढं स व दष्टो रसं मुखे सख पतो मदीये ॥ रसं न क्रिं चापित रत्पजस्य मम दमि शोः क्रुतितो हि ॥ ३ ॥ क्र
 मेपथा ॥ दंतक्षतस्ते क्रमो हगाठ स्यादं विधत्ते क्रमस्त्यदीपः ॥ मुखे हि चित्ते मधुरा मृते नापि निर्मिता संप्रति कालि क्रुं ॥ ४ ॥ भुज
 मूलेपथा ॥ भाहुमानस्य ही त्वेदिते प द्विजे द्वीणि जेवा चहेमी सुधा करिती ॥ स्वादमस्या स्तुजिह्वा मदीया मुदो वेति मो हं प्रिये म
 पि चते मनः ॥ ५ ॥ इति श्रीचिदंबरेश्वरचरिता कां भंगारत्नता कां षडसुम क्रुतितो द्वितीयां पस्तपत्रेः पूर्तिमगात् ॥
 अथा चरवाने चोष्णादि निरूपणे क्रिपते ॥ चोष्णभा मो धमिना तां क्रुवने मभे दतः ॥ तथा परिमत्ते नापि मधुना मुरपता गतं ॥ १ ॥

॥८॥

रदनदृष्टानस्य सप्तभेदाः प्रकीर्तिताः ॥ मुदे सुमनसां च्छिनत्वारतिपतेः पदं ॥ २ ॥ अतानदशनत्येव सुरस चूषणं चोष्ण
 रसकानं यथा ॥ जोषं जोषं जोष मेवाति शोभा क्रोधा गारं चारु पोषा चरं च ॥ चन्वस्तो षसे दधानं च्छु च्छु त्वेष प्रेपा क्रौतु
 क्रुपशपशप ॥ ३ ॥ संत्तित जनक्रत्येन कामस्या चरवानतः ॥ अमो धरसपानं हि व दंत रसि क्रोत्तमाः ॥ ४ ॥ यथा ॥ अमो धरसे पा
 नं रदनदृष्टस्य विधापत्तौ व सुधा हयोपि ॥ सुधा हवे मो धपि चिं चित च्च नमो धमात्मान मम च्चते षः ॥ ५ ॥ अथ रगततां क्रुव
 ता गादि दर्शत जन्प र्क्षा निरतपिया तन्मुखा तर्गत रसा स्यादा मिलाष पु च्छे वत तां रसा दानत्वं तत्वं ॥ यथा ॥ तां रूवं विरचय्य
 सुदरमुवा जो रूवता भं मुता गंथां क्रुषित मं तु चं द्रवदिरेः पूगी हवं गे हकेः ॥ काताया वदने निवेश्य मुदिता गंथेन गंथो ज्वलं जे मगा
 तन्मुपतः सजीववदने सिप्या सुधामा सिपत् ॥ ६ ॥ अन्परसाना दर जनक्रत्ये सति तदमिता षे क्रत्यं जे मरसपानत्वं ॥ यथा ॥ मु
 रवारपिना दुदितं नकार सजे मते सुभुनिषी प हस्य ॥ सुधास क्रारं मधुनो मकारं नसा धुमन्ये सरसी रुहा सि ॥ ७ ॥ अन्मगं चा वे र्श
 पात स्याति मधुरत्वेन प्रशासा पूवं क्रुत स्या ध्राणं परिमत्तपानं ॥ यथा ॥ रसपरिमत्तमुद्धे च्छा रु चं द्रानने ते तलित तलित मा धा पा ध
 रता वसस्य ॥ सुतनु क्रुत पभंग स्येव मेमान सस्य क्रुमु मरस सुगं जो नो मुदे पातु मिदोः ॥ ८ ॥ मनोमा दक्रत्ये सति कामो त्थर्व क्रानं द्र
 नक्रत्यं तत्पानं ॥ मथपा नमिति ॥ यथा ॥ संपीलां मदिता पता सि मदिता मा मोदिती त्वन्मुखा दुद्विष्टो तु निषी परत्न च षे ना पा पत्तौ
 स्मि नो ॥ स्वीयेने च्छुत्वे न संदरिततो गं दूषमा चं मुत्वे नि सिप्ये त वदित्यका हपिपता च चो स्मि गणे षि च्छु ॥ ९ ॥ यथा या ॥ धूर्णा ता रं
 सहा सं निपति त वसना हत क्षप वक्षो जं क्रुं मे ना हत्पां गं मदी वं पि गति त चि क्रु रो द्रा सि गं दस्त नो मं ॥ क्रिं चि दृश्या र्धं जं धां मम जं ध
 नत ह्ये च्छु गं दूषमा चं क्षी वे सि ता मुत्वे मे म द वति मदिता मोदिती त्वन्मुत्वेन ॥ १० ॥ यथा या ॥ अकारणा विः रुत मं दता सं सो ह्यो स

सुधा

मां दोहितं कुरुतां ॥ मुदे मया धूर्त्तिते नेत्रं गं मुखारविंदं मदि रावता स्याः ॥ ११ ॥ मुखदर्शने पित दीवरूपातिशय कृताति जेम जनक
 मुखरगा वलोकने मुखरगवाने ॥ यथा ॥ अरुणातामधरस्य मुखस्य ते सुवदना जतिना पियतो सिष्ण ॥ पिरतिमेति त्वा न कथं च न सि
 धत मकृतमेन गमिष्यति ॥ १३ ॥ ॥ इति श्रीत्रिवेदिसर्वेश्वरविरचिता वाभंगारहता वा तृतीयस्तवके प्रथमं कुरुमं ॥ जिज्ञा परमुख
 गुह्यश्रियुक्तं ये कपोतपुरु ॥ वानोपपानस्या नानि कथितानि म नो मुदे ॥ १ ॥ अधरसंयोगि जिज्ञा संयोगि जिज्ञा वानं यथा ॥ वसंतपहती
 वरसा हतमहती वतस्याः कृतिनी यतिज्ञा ॥ संजीविनी कापि हते व जीवं संजीव पत्मान नमप्यगे वं ॥ २ ॥ अधराधरसंयोगोऽधरानं ॥
 यथा ॥ स्वहां सुधाया मपिसंविता यपि ता व मधे मधुरं सुगंधि ॥ ततोऽधि कं चेतसि सं कृतव्य पको सुनेनाधरविं वमेव ॥ २ ॥ मुखे
 न मुखसंयोगे मुखवानमुदीरितं ॥ यथा ॥ तशरवितापत चारुनेत्रे मुखारविंदं विनिपीतमेतत् ॥ मुखस्य जी वस्य दृशो हृदय म
 तामयो तापरसा परत्ये ॥ ४ ॥ मुखेनां गुलि का ता मोऽगु ही वानम नो मुदे ॥ यथा ॥ आधु रूषति चिरं स्मरत तो जिज्ञा यो गुहि दंतं
 कृणां ॥ माधवेन रचितं स्मर हतो हं मया एमि व नूत न रूप ॥ ५ ॥ मुखसंयोगि त्ये सत्या न द जन कं चि यु क्तान ॥ यथा ॥ मुखे वि
 युक्तमावेश्य कांचनी गुटिका मि व ॥ माहिनी मदि रासि तां माहमे तु पु गानं ॥ ६ ॥ तेषां चादि कारणी भूत मुखसंयोगे गपत्कपो तपा
 नं ॥ यथा ॥ निपीतो ज्ञे मा मो कुरु म ह पु मे न सु तरा दृष्ट चत्या ॥ ५ ॥ शक्ति व रसि कुरु नाति सुखे ॥ सुखि स्मर स्मर मुदि त हृदये
 चापि मुदिता कपो हो कृत्वा णी पुते कुरु रुने दं तु रपति ॥ ७ ॥ ॥ इति श्रीत्रिवेदिसर्वेश्वरविरचिता वाभंगारहता वा तृतीयस्त
 वके द्वितीयं कुरुमं ॥ सप्तमं काठकृषिता रति का साम नो हरी ॥ काम चर्यादि कुरु चित्पारहा सादि भेदतः ॥ १ ॥ वदामि स्मर मा
 यस्या नुभयो ज्ञापते यथा ॥ सेवयेषा सधी यी ना स मी ची नै ह गहता ॥ २ ॥ तापि नो दस्य पर्वा काः स्मर रा गस्य संमताः ॥ भवंति मुदि

॥१०॥

दशाः क्रियेत चेत् ॥ अग्रे दंतानं तत्कथ्यते रसि कोत्तमेः ॥ ४ ॥ यथा ॥ मे वं मै वधि दं व जो मृतमपं संवेदंती पुनः सो ह्ता सं कुरु पं कुरु सं
 चक्रितं आधु न्यती सस्मितं ॥ संदद्याऽधर ए ह्त्वे जि पत मा स्वदे च गं ५ स्थ हे कां कां काम वशा च मत्कृति मि वं कृत्वा न चेतो हरत् ॥ ५ ॥ यथा
 पाकस्यापि ॥ साधुदूति पुनः साधु रूर्त्तं यं क्रिमतः परं ॥ पन्मदर्थे यि ह्त्वा सि दंते रपि न रये रपि ॥ ६ ॥ मुर्धादि ह्त्वा ज्ञे वा चापि तो कुरु मपतस्त
 था ॥ गोप्यमे कं दंतानं द्विधा क्रिमि व नो चते ॥ ७ ॥ तज्ज्ञे वा गोप्य दंतानं यथा ॥ वज्ज्ञाते मुज्जमूलपो सु र दने स्त ज्ञाते मं भव त्पमे
 नाथ न दंतं दंश म पु ना वि का धरे त्वं कुरु ॥ तज्ज्ञा ज्ञापत प्र चते तु न वपे स्या तुं सत्ती नां पु रः शक्तोः जे व क था स्थि ते र्गुरु पु रः जे वा न पं था स्त
 तः ॥ ८ ॥ ५ दम मृतमपं व जो निशम्य जि पत म वा गदि ते सु त्वं ज मातः ॥ अधर मधु त तो नि पी व मे दं क्रिमि व ग तो स्मि द शां त रं न वे जि ॥ ९ ॥
 क्रिमि व च सित था पि येऽमृतं प त्तं धि क म स्त परस्य माधुरी वा ॥ इति विनि ग म ना व कामु को हं ॥ अधम स्मि न व क्तु मु स्त हे त र ॥ १० ॥
 क्रिमि म मृतमपं व जो नि पी व जि प म ध ग म् पु मा धुरी नि पी ता ॥ इति वदि कृ थ प स्य पे न ज्ञाने त द वि म द क्रिमि तं म नो म दी वं ॥ ११ ॥ मुख
 शशि गहितं व जो मृतं त नि प त्तं म रे हि नि वा प वि स्त तो हं ॥ तदधर मधु पी त मा च मे व स्म र यति ने व परस्य वस्तु न स्त र ॥ १२ ॥ ६९ मि द म
 धि का पि कं चि हो सां क म हं द शो गदि तं व च भवे त स्याः ॥ अधर मधु त थे व स त्प मे त दू प म वि मि व सु वा न को म्प मा स्त ॥ १३ ॥ यदिः कुरु मं ॥
 गोप्य दंतं दंशानं हो कुरु मपतो यथा ॥ शंका भं र पति तो स्मि ते न स हितो सो ह्ता स मा लिंगि तो वा रं क र मि त स्त त र व न प ने र तो कुरु मं तो दि
 शाः ॥ ना तो दो हित प व श कृ ह त ने व्या मो क्तु मा ति ग ने कां दं ता पि व जो पि ने ति कथने र्थे की त थे व स्थि तो ॥ १४ ॥ परस्य रं तो व ध रं पि वं
 ता व स ग न दं शं द श ने मु ह्त्वा मु ह्त्वा ॥ म म ज्ञे तुः काम म ये सु र स्य हो व तो गु दं चो रित मे ति मि ष्य तो ॥ १५ ॥ पु ग्मं ॥ परि हा सा व व त्स र म्प्याः प्रा क
 धे न कृतो भवेत् ॥ दंश दंते र वे हि त्वं म कृ दं दं दं श ने ॥ १६ ॥ यथा ॥ तशधरो वं जि प दंत द्यो द्यो वि च ते मु द म त्प शो भा ॥ व दंत द
 ॥ ७ ॥ सखि तस्य चेतः सुखे द्या ती ति जि प न्नि पि ज्ञः ॥ १७ ॥ अरुणा प रं मा हो म कपो हो म् दु नो ततः ॥ म्दु दं ते न र

नानैः सुरतापहता ॥ अंगुष्ठमुपम्य ऊरुस्यमुष्टिं विभावसं दर्शयति त्रिपाय ॥ १६ ॥ रतिस्तत्र कृत्वेन चारुचातुर्वेण तद्वाक्यं
 इतरतिविनोदोपथा ॥ कस्यापि ॥ नाथचिह्नो रूपमेधं कृपापेतपातिपुण्यायाः ॥ ननु कृपयापि पयोपरमपसारपञ्चुकीमु
 रसः ॥ १७ ॥ अङ्कविनोदोपथा ॥ अङ्कचक्रुदिकांची कृददेशं चतस्याः स्पृशति रसिकुपुनिस्रेमपूर्वपिनोद ॥ रसतिनदति च
 पाङ्कव्यतिवसिपावस्य हपति पुनरेवं च त्वती अंगभंगेः ॥ १८ ॥ पत्तिचिह्नकारकृत्वेन गुर्वादिमन्त्रिचोत्रिपमाणविकारज
 म्पत्कारिपुहषपर्ववसापीपिकातेरसोत्पादकः कोपविनोदोपथा ॥ पंडितराजस्य ॥ गुरुमध्यगतामपानतो गानिहो नीरजक
 रजेण संदं ॥ १९ ॥ इहतां इचनतदुभ्रहृत्तिलिं कमा मचतो मधुर्गितासीत् ॥ १९ ॥ हृदकाहृदकादीपरिहासजनकोभापिरतस्तुचक्र
 पिकारो रसविनोदः ॥ २० ॥ हेनातेविपरीतेमाचरत संजरेतोनेत्रिका जालेशेन जगाद सस्मितमिदं तदुपमाधायसा ॥ २० ॥
 धेममकी दशाहचिमिदं मूषिं जचनेमभोजा योवसिसिं चुकीचमपतो चतेरुचिं कीदशा ॥ २० ॥ पत्तिचिह्नकृत्वेन सतिप
 रिहासपर्ववसापीपिकाः क्रियाविनोदः ॥ २१ ॥ निरीक्ष्यचित्रेपुहषापितं सा स्वस्ये चरुतेरसिकेन दत्तं ॥ संदस्मितं सानमिता
 ननेऽः संमालिता सीनचकारं चिं ॥ २१ ॥ केनापि दुनेन स्यापसा चकृत्वे सतिहासपरिपोषकः दानविनोदः ॥ २१ ॥ पाददुष
 तमुकुंरनिपावसवीसमक्षसुदृशः जपश्चर ॥ अथः कृतासं प्रतिविमस्यः सत्या सहासपिनिवारितो भूत् ॥ २२ ॥ अथ जने
 कृत्वे सतिपार्वतिभरत्पुं कृतवत वारसपर्ववसितो भवविनोदः ॥ २३ ॥ चिकेतुं दधिमेपिका गतवती नामनि चती ततः क
 त्याकार्यमवेदपराचिसमवधीता सती सस्थिता ॥ तत्काहे हरिरूपमाप्य हरिणी कीतापिता कृपिता पश्चा हससिता तथेवतु ॥ २३ ॥
 मुषीस्मेरं समा रोपिता ॥ २३ ॥ परिहासजनकृत्वेनाप्यधीशदिहारणी भूतो नीभत्सविनोदः ॥ २४ ॥ गत्वा श्री प्रथमानुगे प
 नगरे कृत्वेन वेदुषकेः सार्धं का ह्युगमासि गोपवनिता रंगेण सित्का भृशं ॥ इच्छतत्रुगोपिकासितदतः सेहृदपगत्वाति

॥ ११ ॥

स्मेरंतद्वसनं जहार जधनाहुसे चकारंगुहो ॥ २४ ॥ पथाया ॥ गत्वा श्री मपुरेन तीव्रपुहवैरंगेण सित्का भृशं तत्रुपा वनितापितो
 अरहसिस्मेराननोमिकां ॥ एजस्तत्रुचिदुषधश्चसहसा गत्वाति संसुभुवः स्मेरंतद्वसनं जहार जधनाहुसे चकारंगुहो ॥ २५ ॥
 इति श्री विवेदि सवैश्वरपरिचिताया अंगारतलाकां तती वस्तपके तती पंजसुमेवर्तिमगात् ॥ अथ परसहक्षरां ॥ अंगारस्य
 गिनः सप्त अंगानि कृषितानि हि ॥ चतुर्दशविनोदाभ्यवेरसो परिपुष्यते ॥ १ ॥ दर्शनं अथो वा संरसः की प्रचमेमच ॥ रूपे रतिर
 ताः सप्त अंगारस्ये वकोषकाः ॥ २ ॥ दर्शनं सप्तथा ज्ञोक्तं अथो तु चतुर्विधं ॥ वा सं चबादुधं की प्रविधा जेमाद्विधासतः ॥ ३ ॥
 रूपे चतुर्विधं देवा सुरतं वर्णितं उधेः ॥ वा साभ्यंतरभेदेन रसिकानो म नो मुदे ॥ ४ ॥ संजो चसरतं कोधरसह इति चक्रताः ॥ ५ ॥
 गक्षसहितापताः सप्तो पाश्चिमिरी क्षरां ॥ ५ ॥ चिचिह्नं इती भूतनिषेधो न्मेषमीहितनेत्रधर्मवत्वं सकृचिते क्षरां त्यं ॥ तपथा
 क्रिमंगुहो संजुरददस्मिन्निपेशपुं चिमुकुली कृतेन ॥ विहो कृतेन स्मरसापुत्रेन क्रिमा कृती भूतमपेक्षसेमो ॥ ६ ॥ पथाया ॥
 कुं इति तेमपिनपने तस्याः चिचिह्नमापि भावेस्मिन् ॥ अथ कुं इति तातिपयोपिनपयिं वेकादिशातीना ॥ ७ ॥ सन्मृपिपिनो
 चनधर्मवतो सरहतातदी क्षरां पथा ॥ अभिमुखवहितैरहो हता रैरतसतरैरिपमी क्षरां र्मगाक्षी ॥ नपरमंतपसः प
 रंजभावं प्रथयति पुनिम नो भवेपिचिचिर ॥ ८ ॥ ताता वस्या सूचकृत्वे सतिरक्तं तावद्विन्त्येनेत्रधर्मवत्वं कोधेक्षगां त्यं
 पथा ॥ चिचिह्नं आतेरक्ततां तैश्च तां तैर्न च प्रां तैः कांत आं तैर्न तां ॥ दर्शं दर्शमा मति चसमेतं कृत्वा त्कृती तसवी पोस्पता
 प ॥ ९ ॥ रत्पुत्रार्थं आमिनाषसूचकृत्वे सतिनेत्रधर्मवत्वं रसेक्षगां त्यं ॥ पथा ॥ इषदुन्मिने संधुं चतव्या र्चं चतुर्विहो
 चनां चत ॥ सस्य हंसचिह्नं सविधमैरापिकामचुरिपुं विनो कृते ॥ १० ॥ तदुजो पराधीनतपा दर्शनादर्शनं च कृततपा

वारं वारं मुकुली भावत्यं ह्यज्जितत्वं ॥ यथा ॥ नम्रास्यं पुस्तको र्जुमां चित्तनुस्मरणं नदी सरिन्मने वप्रणयेन कामपिशिखैर्वि
 कुं व प्रीतिवच ॥ संदं मं दुदस्य ते च क्रमहं समी लपती मुहुं ह्युत्र गता मनो नुहुं पेने च नुगे ह गता ॥ ११ ॥ वक्रुत्वे सति ने च धर्मव
 त्यं व क्रुं सणत्वं ॥ यथा ॥ किंचिद्विहो ह त रमान न मु- न मप्यसा ची कृते क्षण पर पर्या नरी क्ष्य ॥ ६ ॥ ह मभिरिति किंचि दुदी व्यं
 पू ना सो र्धु मनो भिरवगुं न मा च रुष ॥ १२ ॥ वारं वारं रति समभि जाहती त्येताभि हाष वता जेरित त्येता न्य गत प्रेम सख रुता वदे
 द कृत्ये सति ने च कोक्ति र्ध रु जे रणत्वं क व क्षे क्षणत्वं ॥ त यथा ॥ जेम भांते ते तित ता रे ह दारेः सारेः स्मरेः सार सांतेः कृण सैः ॥ काम
 क्रोतेः प्रे प मा गत्प ह्य ह्यु चेतो ह क्ष्य मा वि च्य पाति ॥ १३ ॥ ॥ इति श्री विवेदि सयेश्वर विरचिते वा भंगार हाता वा त्ती पस्त
 व क्रु चतु र्धु सुमे ॥ ॥ अथ अथ ॥ नादस्य भेदा अथारो नादस्य सदनस्य च ॥ यथा आगमने नाथ संदे श श्रुति रे च ॥ १ ॥ नाद
 अवरणं यथा ॥ श्रुत्या संगत मिति ने सरस भा वं नि च घा त र गौ री श्री रिव गु र्जरी च रुचिरा वागीश्वरी च प्रिया ॥ ह भंगार हाते ते त हा मर
 चने रति मस नोद ये संगी ते विनि च घा त र गौ री श्री रिव गु र्जरी च रुचिरा वागीश्वरी च प्रिया ॥ २ ॥ काम रुथा अ वरं यथा ॥ ता ह्यप मा ति गमिता सि ग्ग हा मा
 नं चै र्धे न मा अ व र र सि ने च रे स्मि न ॥ श्रुत्या स ली गदि त मा ह श नैः स्य श्री वा भी ता न ना च द भ्र ए ति पु रा ह्यि द्यः ॥ ३ ॥ आ ग म
 श्रुति र्थं यथा ॥ कर्णं व ते सी रुत पं क्तो व वं शी च रो नं द लु तः स मे ति ॥ श्रुत्ये ति किंचि त्परि च्छे प रा चा पि का शि ता क्षी कृत इत्यु वा च ॥ ४ ॥ १२ ॥
 संदेश श्रुति र्थं यथा ॥ कृषि त म पि न रं दः शं श का मा सु ह स कि मिति कि मिति च द्वा षि तं स प्रि वा वाः ॥ अ धि गत म प सा दानं द
 मा श्री कृ म तः स्व प म पि श त रु त्त त्ते धे वा च च से ॥ ५ ॥ वा सं घा द्धु र्धु ॥ वा ज से न पु तं वा सं घा द्धु र्धु कृ षि तं पु धेः ॥ वि न ये न च ग
 त्या च यं पो त्सा द व त स्त था ॥ ६ ॥ अ म भे दे न सा हितं र स स्य परि को ष र्धं ॥ त दु ता ह रं च स्ये क मे रण म न सो मु दे ॥ ७ ॥ वा अ र सो प था ॥
 ॥ ना ते ना ध वि हो क्ते षु म म हं तु त्यं त वा स्य स्व नो वा च वा च्य पु त स्य त स्य कि प ती वा र्ता मु ख स्या त्तः ॥ आ स्ति मं तु लु वा च मे ॥

॥२

ते चित्ते परस्परवितो कनात् ॥ ३ ॥ तान् वि नो दान हं व स्ये ते च तु र्द श सं म ताः ॥ अ वं ति स्व स्य चित्ता नो म न्यो न्यं म न सो मु दे ॥ ४ ॥ प
 था ॥ जेम वा म रु र गो प्य सु हा स्ये ह्य र ति प्र कृ ट को प र सा चैः ॥ स त्कि षा द्धु त न वा दि कु गु प्सा भे द तः प्रि त्त च तु र्द श ते स्यु ॥ ५ ॥
 जेम पि से न व च स्या द ना द र पि धा न तः ॥ आ क्षे पः सार सः जेम पि नो दः कृ षि तो पु धेः ॥ ६ ॥ यथा ॥ जारो परि प्र ण व पुं जे म रा हा सं
 गा नां गी रु रो ति पु र तः प्र ण पे तु त स्य ॥ स्म र न ना सि प ति कृ स्य म सी ति व क्ति का हं त ये ति च कि मि द्धु सि मा मु पे षि ॥ ७ ॥ इ ति जेम पि नो
 दे न श्री लो प व ति मा स्थि ता ॥ स्व पे ज मा ह त लं द मु न त स्त न च धु रं ॥ ८ ॥ पु ग्मे ॥ च र्ये र्धो मि ह्य स्या वा क्षे पो व च रु तो म ये त् ॥
 वा कृ पि नो दः स कृ पि त प्पे त सः सु ख हे त पे ॥ ९ ॥ नै ष धे य था ॥ पु ग्मि मे मे स्तु त मे इ ती रि णो ग ते य था त्ता नि ज गु द मे कि का ॥ न मा स्य
 द लु द्वा लो व द न्नि ति अ ध त्त ज स्य त तः प रा रु ष र् ॥ १० ॥ पा त्कि षि द्वा का व ह् कृ त्वा व द्धु मा न ॥ परि हा सा व स कृ ट नि नो दः क
 षि तो मु दे ॥ ११ ॥ य था नै ष धे भो ज ना व स रं ॥ स रो ज श्री शो भि न ये न पा णि ना स्थि ते पि कृ रं मु रु रं च वा च ते ॥ स वि त म स्य पि त र त्प मि
 तु मे ति भो नु वा द्धु तुः प्रि हो द न ॥ १२ ॥ वि ने न द र्शन ना व क ना पि का न्य त र ज स्य मे षा ग द र्शन मे ष पि नो दो य था ॥ नै ष धे य था
 स प्रि वा र पु ग रुं पु रं सु रं स्य द्धु षि म थ सि स्मि वे न हः ॥ आ व वा र त्द था प रा च हैः सा नि रा च ति रि च च वा य ता ॥ १३ ॥ अ ग रा
 गी कृ ते हा स्य जे न को हा स्य पि नो दः ॥ उ व त क्ष ण मे त त ॥ त ते ह स्तु नो पि व री ता च र णो न म नो को द कृ त वा मु षा पु त्पु र स्तो दि का रि
 त यो त्त म म अ मा दि भे दे न ज्ञा प मा नो हा स्य पि नो दो य था ॥ द ता कृ ज्ज ह मी क्ष णे प्रि व त मा प त्पु र्धे वा हे त था वि दुं वा द पु गे च रु पु
 र पु गं सं धा प सं धा क्ष णा ॥ वा व त्तं ह सि तुं प ते त मु रु रं सं ने तु मे ता च ता सो क्षी कृ त म स्ति का न क र ये त न्ने व मु त्ता ह स र ॥ १४ ॥ इ
 ति ने च व च स्या त्परि हा स स्य पो ष रुः ॥ पि का रः को पि ने च पि नो दो व र्ता तो पु धेः ॥ १५ ॥ य था ॥ ज्ञा सा द वा ता व न म अ ग न स सी

॥

द्विषो जे मर सो तो के रत्ना रूप स्प मे दतः ॥ रति जे मा प्रथम जो रूप जे मा तथै वच ॥ १ ॥ रत्न नाहि गित त्वे सति रत्न र्थ स्वकः प
 रिमितो मनो पि का तो रति जे म ॥ १ ॥ वृथा ॥ सुत नु त हित मंगं वश्य तो मे रती शो हृदि रति हति का वा अं हं जे म स चः ॥ ज न पति हृदि
 का हो ना ह वा ले पि च्छि न प सि कि मु त तां को हा स्प नी रे का सि ता ॥ २ ॥ रति वा ध कृ त्वे न ज शं सा प तो रूप जे म व था ॥ हा को पि
 ने वा च र पि व मे त द र्क मनो हा रि च का णि प षो ॥ पि ने व हा रे ण मनो हा रो ते स नो प्रि व जे म पि धि पि ध तः ॥ ३ ॥ व था का ॥ पि था ध
 वे वा व द ने त वे दं पि तो स रू पं पि ना कृतः स्या त् ॥ कृत स ता त्वा त्वा पि स्थ तिः स्या त् कृ थं प्र कृ र्का कृ टि तं च ने व ॥ ४ ॥ सो द र्क सु
 कु मा र भ्यो को त्वा च त्वा र व वे ॥ भू वा त्वा पि त रू वा च मे दा रूप र स स्य ते ॥ ५ ॥ सो द र्क व था ॥ य स्या हा स स म न्नि तं सु त्वा मि दं च
 द्रो ष्य तं वा रु सु था ने च प ज स मे कृ वा च ति रि प गा ढ च का रो प मा ॥ सो द र्क कृ थ का मि जं त व म नो हा दे कृ त्तुं प्रि वे सारं श स्र म
 मा ध म स्र म त नो जै चं त्व मे व प्रि वे ॥ ६ ॥ सु कृ मा र ता व था पं डि त रा ज स्य ॥ नि त रं प र षा स रो ज मो का न म्णा का नि वि चार पे श
 ता नि ॥ पि दि को म ह ता त वा ग का नी म थ का ना म कृ था पि प ह्ता का ना ॥ ७ ॥ कां ति व था ॥ ७ ॥ ७ ॥ दे ह से चिः प्र स र द ति ह त्वा र
 भा रे पि ति ता सा रो हा रे र्म सा रे रि व पि म ह त रे र्म शो भा प्र चारेः ॥ रत्नै र द्रु ज भा पिः क र्क म ह रू केः कां ति पुं जै श्व हा से र्क
 ले म न्ने च यो से सि त द श न रू चि थ्या कृ च सं चि ध ते ॥ ८ ॥ भू वा त्वा पि ता द्र पिः ॥ व था ॥ हे मं ते शि रा सि ज सू त म म हं हा ते पि शा
 ले त स दे द र्क च ग हे सु व र्ण हा ति का स धं द हा रः कृ पे ॥ का ची कां च न प्रो क्ति की कृ टि त टे च ते त वे वं रु चि ध त्से त्वं च म दं क म
 त्प सु सु मा म द्रा ष्य ह द्मी रि व ॥ ९ ॥ सु र तं तु द्वि वा जो त्तं वा सा भ्यं त र भे द तः ॥ वा स र त्वा त्वा कृ थि ताः प्र का राः स प्र पि स र
 त् ॥ १० ॥ स्थि त नि धि त सां मु त्प ये मु त्पि था पि धा न तः ॥ ११ ॥ आ भ्यं त र र ते

॥ १३ ॥

स्त स्या हा द श द्वा द श पि वा ॥ आ स ता नि म वं ती ह लं भो ग स म ये पु नः ॥ १२ ॥ ता नि सर्वा णि को के तु कृ थि ता नि सु पि स र त् ॥ ग वं य गो
 र व मी त्वे व न म वा व र्णि ता नि हि ॥ १३ ॥ आ ति ग ना धाः प्र थ म मं था दा पि स र त् म वा ॥ स र्वे चै व व था वृ धि व र्णि ता म न तो मु द
 ॥ १४ ॥ आ भ्यं त र र त स्ये कः भू तो को अ र चि त स्य हि ॥ पि चि ना पि चि व लो व लः प्र का रो पि ह्नु दे ॥ १५ ॥ व था ॥ वा ह्म्या दृ ढ मा र्क
 ल य ग ति ता मे का व नी म ति का मा नां च भु टि ता स्म रा ति पि व र्णो नो ज्ञा न ती व पि वा ॥ भा जो हा र व शा त्पु षी म म द नी आं ते व ता ते व सा
 ती ने वां त र की लि ते व ह द पे स्य ते व लु ते व मे ॥ १६ ॥ वृ थं वा स्य र तिः प्रो ता पि नो व श्व च तु र्द श ॥ र साः स प्र प्र का रे ण पि नो दा य स ता म वा ॥ १७ ॥
 श्री म ह ता व म रोः सु ते न कृ थि ना स र्वे व रे तो ष्य वा प्री त्ये जे म व तां स तां च पि दु वा सुं जी ष्ये को का ग मं ॥ वृ थ्या सं पि हि ता पि नो द कृ सु मे
 रा ति ग ना धेः कृ ते श्रीः भं गार हू तो मा ता म ति म तो ष्ट गारि णा ओ व से ॥ १८ ॥ व न्ने वा द्वि व सुं च रा वा मि ते व र्धे च म र्ग सि ते र का वा च व
 चे वृ था लि ह द वा हा दे कृ क र्ती त्वेः ॥ श्री म ह्नी र व ता द रा द व र वेः सं स र्ग त श्चि नि चेः श्री भं गार हू त स र त् ज कृ लि का प्र का प्र का शो द व ॥ १९ ॥
 ह पि चा पि न वा न्नि ता हि ज व र भू वा ले च्छा म ली ता जी र ति त वा द वं कृ जे वृ गा पि ता व ने व म म ॥ वः भं गार न ता नि रू प का पि थो ज्ञा
 तः श्री मा मे म ता च्छा त्वा ले च्छा पा पि शो ष्य द व वा चा ष्ट स म अं म म ॥ २० ॥ शु क्रां तः क र्णाः स दे व श र णाः शु क्रा शि वा स द्वा द ष्ट म त्क ति
 म द्नी च स र ता शु क्रा द च द वे मु दं ॥ व थ स्या द स म ज स म म कृ तो सं शो ष्य का र्क रू वा द्रि स त व म व लु शे च न चि चै र्मा ते व मा रो पि नः ॥ २१ ॥ ॥ १४ ॥
 ग वा म न्ने व व त वे ष त न को म त्पु न व्वा स म व लि चि त्क त वा च व मि जि म ह त ते पुर स्ता दि ति ॥ २२ ॥ कृ का कृ रो नि ग र स वृ थ ये वा व च
 शो दा न त स्ता च त न वा त्प तो च हा र ता को आ द व न्मा पि कः ॥ २३ ॥ का लं का व कृ र्ग को व न व ने र था कृ नु म स्थि ता पि के तुं द पि वा मि जं व पु ग
 हां पि व स सि स्या पि ते ॥ २४ ॥ प्र थ मा र ता जो कृ व पु ग प्रो द वा च लं म र्द ना क्षि त्थ य श नेः श नेः परि म श लो ष्या इ ता त्मा हरिः ॥ २५ ॥
 इ ति श्री वि वे दि स र्वे श व र पि र ति ता वा भं गार हू तो को त्ती वः स्त प्र कः स मा पि म गा र् ॥ २६ ॥ शु भं च वा रे ले र व कृ वा द कृ वाः ॥ २७ ॥
 दो नं द वा धि ज गे पि न को पि वे जो पि चा पि ना स नि र तिः कृ पि स ज स गः स ते ज से च व श स पि न जो द वा प ७ भो द वा प म न स भ्य मु दं म व ति १

॥ १४ ॥

५ नवाप्रोच्यते ८ क्रोत्रानातुयथैवनाधरसुधाज्ञातामपात्रिहृयासत्ये १

अररसात्सादीयसीनप्रभो नोजानेदपितेयथातपवचः सत्पैसत्यमिदंरुयं पुनरिदं विज्ञायते पानतः ॥ तत्त्वं देहिदकामितिष्टतु
क्रपादत्ते सत्कः प्रिये प्रे मगा प्येति यचोरसा मृतसैः सिद्धे वरुति व्यथात् ॥ ८ ॥ इतो मुख्या द्वागिप सापिरा सीदिति प्रिये चं पुन
कापमेतत् ॥ इति प्रियमहिमा कृतप्य पुनः समातिपतये तु वा च ॥ १० ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ विनपवचनयथा ॥ जहीहि क्रोपम
विवादनये प्रिये सरागं वदतीति वा च ॥ पितोचकाभ्या प्रसकाराया कारा मुद्रा मनसश्च मानः ॥ ११ ॥ गती काभ्ये त्विमापाम
था ॥ सुभगं तुलां परिनर्तयतः पयिपोरजना स्परि मर्दयतः ॥ नहि ते भुजभा ग्यभोपिभो भोगिनी भगभा ग्यभोपिभवः ॥ १२ ॥
ये ज्योतिर्वथा ॥ गामेस्मिन् सार प्राये नैव विभ्रा मकारणं ॥ पयोधरो नति वीक्ष्य पदितिष्टसितिष्टतत् ॥ १३ ॥ दुःखया संप
था ॥ रथांतराहे प्रजता वसायं संघट्टमातेति निवेदयती ॥ अस्मिन् सारो वीक्ष्य पतिं वयस्यामाहेति निजापिगतोति शापि ॥ १४ ॥
भ्रमया संपथा पंडितराजस्य ॥ मधुरसा मधुरं कृतं वा चरंत रुणि महुदने विनिवेशय ॥ संमं गृह्णाण करेण करेण पुत्रं पपपतामि
रुतामभक्तते ॥ १५ ॥ इति श्री राजलक्ष्मी राजनक्षी देविभेदतः ॥ श्री राजा विधानिगदितो भंगारपरिकोषिका ॥ १६ ॥ इति श्री राजपथा
अनें गं गं गतं गं गं गं शुभं पुत्रं गतं तं गते ॥ मुखारविंदस्य मरुदविंदु नविंदते किंसमितिंद पृषः ॥ १७ ॥ इति श्री राजपथा
रं पितनोति नैव च विशा कातिगति प्रेपसी माती स्नाति नसमुपे प्रियतमस्या स्वंप्रपश्यत्पि ॥ नस्मास्य प्रतिपा चते प्रियमहात्तरी
पंसहस्यस्ति क्रोच्ये संसरसी विगास च पतिं सानंदमा तिगति ॥ १८ ॥ यथा वा ॥ यथा यथा नीरगतेन पुंसा करस्य नीरेण तु सिच्य
तेसा ॥ तथा तथा शीतभवेन सिक्ता तनोति सीत्कारमुपेति नां पु ॥ १९ ॥ यनक्षी राजपथा ॥ कनपति कुसुमे नसाम्यमेवा कथं पति च
प्रियपश्यमं जुहोति ॥ मम करं महेतुं क्रिं प्रयातं कुसुममिदं सुकुमारमंगं ॥ २० ॥ यथा वा ॥ चिनुं कुसुममिति प्रियेण तत्याः
करं महेतुं विट्कोपिनाम्यदतः ॥ उपरिसह गते च तेन लक्ष्मी सुत नुरियं तं रुम जरी वरेजे ॥ २१ ॥ इति तृतीयास्तपके वं चमं कुं ॥